

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:39(477):37(477)(092)

Циганок Оксана Олександрівна,

к. п. н., доцент,

Санівський Олександр Михайлович,

к. п. н., доцент,

Уманський державний педагогічний

університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

ksana-vania@ukr.net

san4elo45800@ukr.net

**ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА-
УКРАЇНОЗНАВЦЯ НА ОСНОВІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ
В. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Анотація. У статті акцентовано увагу на професійних якостях сучасного вчителя-філолога-українознавця та на основі педагогічної спадщини В. Сухомлинського з'ясовано особистісні якості такого вчителя: шанує національну мову і володіє нею, водночас прагне вивчати іноземні мови, знає і любить літературу, прилучає учнів до витоків народної культури, формує у них українську ментальність, національну свідомість, патріотизм, сприяє формуванню фольклорної пам'яті у дітей та виховує відповідальність за її збереження.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, педагогічна спадщина В. Сухомлинського, вчитель-філолог-українознавець, особистість вчителя, сучасна школа.

В. Сухомлинський, вихований у найкращих традиціях української народної педагогіки, ідеальними рисами особистості вважав «високі благородні почуття – це насамперед любов до Батьківщини, до людей, до праці, до культури,

поважання людської гідності кожного свого співвітчизника і кожної чесної людини на землі, почуття дружби, товаришування і братерства до трудящих, радість пізнання і перетворення світу, безкорислива насолода культурними багатствами, створеними людством» [1, с. 24].

Основою формування ідеальної особистості педагог вважав розвиток душевної чуйності – вміння відгукуватися серцем, думками, почуттями на те, що відбувається у навколишньому світі. Тобто чуттєве, у тлумаченні вчителя – чуйне, є загальним фоном гармонійного розвитку, на якому будь-яка людська якість – розум, працьовитість, талант – набуває справжнього змісту, дістає якнайяскравішого звучання [1, с. 24].

Модернізація сучасної освіти та її перспективи визначають складові особистості вчителя майбутнього: людина → наука → культура → мистецтво → мислення.

О. Семенов вважає: «Учитель сьогодні – це мудрий наставник, котрий у фасилітативному форматі навчально-виховної діяльності виховує громадянина України і світу з планетарним баченням і такою поведінковою нормою і етикою, за яких пріоритетними будуть ціннісно-культурний світогляд, вічні загальнолюдські і національні чесноти» [2, с. 6].

Метою сучасної вищої освіти вважаємо виховання професіонала, тобто насамперед людини «у всій повноті її особистісного духовного багатства та індивідуальної своєрідності, суб'єктивного досвіду, компетентності в галузі людинознавства і спілкування, з розвиненим «комунікативним ядром» – здібністю адекватно відображати реальність, формувати й виявляти власне ставлення до явищ, поводитися відповідно не тільки і не стільки до зовнішніх регуляторів, скільки до внутрішніх – совісті, моральності, честі, людської та професійної відповідальності» [3, с. 243].

В умовах реформування освіти майбутній учитель розглядається не тільки як «суб'єкт педагогічної дії, як носій ініціативи, здатний до самопізнання і саморозвитку», він – єдина ланка між поколіннями [4, с. 275]. У Білій книзі національної освіти України сказано, що педагог виступає як індивідуальний

суб'єкт педагогічної діяльності й водночас як суспільний суб'єкт – носій громадських знань і цінностей. Тому в суб'єктивній характеристиці педагога поєднуються ціннісна та інтелектуальна сторони, до яких долучаються предметно-професійні та загальнокультурні знання. Педагог має бути особистістю, якій притаманне все розмаїття індивідуально-психологічних, педагогічних, поведінкових та комунікативних якостей [4].

Академік І. Зязюн окреслював завдання педагогічного навчального закладу – сформуванню у свого випускника здатність бути суб'єктом як мінімум п'яти видів діяльності: предметної, педагогічної, інноваційної, колективного самоврядування і саморозвитку. В кожній з таких діяльностей мають вирішуватися певні види завдань, виконуватися відповідні дії [5, с. 487].

Сучасні дослідники звертають увагу на те, що школі сьогодні потрібен не просто хороший учитель, а «вчитель-технолог, учитель-майстер, учитель-новатор». Це має бути людина з «інноваційним мисленням, здатна усвідомлено взяти на себе відповідальність як за особистість іншої людини, що постійно розвивається, так і школи як системи, що теж перебуває у розвитку» [6, с. 4]. Сучасний вчитель має бути не тільки сховищем знань, він повинен стати «скульптором», який творить людину майбутнього [7, с. 533].

В. Сухомлинський визначив такі якості справжнього вчителя:

– доброта (може знайти спільну мову з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі і прикрощі);

– на високому рівні володіє навчальним матеріалом, «закоханий» у дисципліну, яку викладає, знає найновіші відкриття, дослідження, досягнення у своїй галузі, постійно працює над самовдосконаленням;

– знає психологію і педагогіку;

– має трудову пристрасть [1, с. 49 – 50].

Сучасна школа потребує вчителя, який любить і поважає дітей, володіє ґрунтовними знаннями і постійно вдосконалює та підвищує свій професійний рівень, є високоморальним авторитетом в учнів, батьків, співробітників, володіє Словом, знає національну історію, культуру, пісню, вміє її виконувати, залучає

дітей до вивчення історії рідного краю, володіє глибокими знаннями та практичними навичками із психології та педагогіки, уміє знайти індивідуальний підхід до учнів, є натхненником їхніх прагнень та звершень.

Можемо стверджувати, що В. Сухомлинський формував образ вчителя-філолога-українознавця. У праці «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості» педагог наголошував: «Вдумливий вихователь вважає щасливими ті насичені творчістю хвилини своєї праці, коли образи рідної природи, думка і слово зливаються в дитячій душі в єдиний потік ... коли ... у душах наших вихованців відбувається те, в ім'я чого ми взагалі переступаємо щодня поріг школи: від кожного дитячого серця простягаються тисячі ниток до того великого і вічного, ім'я якому народ, його мова, культура, література, мистецтво, школа, сім'я, слава тих, хто пішов від нас, і прекрасне майбутнє нових поколінь. Малюки з яскравими спалахами думки в очах – ці спалахи можемо запалити тільки ми, вчителі, наставники думки, волі, духу людського, – це найніжніші й найтонші гілки віковичного дерева – народу. Ми, вихователі, не повинні забувати: як наймолодші гілки дерева тягнуться до сонця, щоб міцнішим був стовбур і глибше в землю йшло коріння, так і найніжніші гілки народу повинні тягнутися до створених ним протягом віків багатства і краси» [8, с. 136 – 137].

Отже, образ вчителя-філолога-українознавця вбачаємо в особистості, яка шанує національну мову і володіє нею, водночас прагне вивчати іноземні мови, знає і любить літературу, прилучає учнів до витоків народної культури, формує у них українську ментальність, національну свідомість, патріотизм, сприяє формуванню фольклорної пам'яті у дітей та виховує відповідальність за її збереження. Учитель-філолог-українознавець покликаний виховувати дітей відданими своєму народу, землі, родині, Батьківщині, готує їх до суспільно корисної діяльності, привчає до порядку і дисципліни, знайомить з нормами моралі та вчить їх дотримуватися, дбає про духовний та фізичний розвиток вихованців.

Список літератури

1. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. К. : Рад. школа, 1977. Т. 4. С. 7-390.
2. Семенов О. М. Етнолінгвістична культура вчителя : навч. посіб. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. 188 с.
3. Куликова Л. Н. Проблемы саморазвития личности. Хабаровск : Изд-во ХГПУ, 1997. 315 с.
4. Біла книга національної освіти України / за заг. ред. акад. В. Г. Кременя. К. : Інформ. системи, 2010. 342 с.
5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : Вид-во від ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
6. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Пехоти. К. : А.С.К., 2002. 255 с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. К. : Рад. школа, 1976. Т. 2. С. 419-654.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. К. : Рад. школа, 1976. Т. 1. С. 55-206.